

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
Андрій ОСТРЯНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОСНОВИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Галузь знань – 08 - Право
Спеціальність – 081 – Право
Освітній ступінь – бакалавр
Форма навчання – денна/заочна
Форма підсумкового контролю – залік

2024 – 2025 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 30 серпня 2024 року

Розробники: Юда Лариса Анатоліївна, кандидат пед. наук, доц. кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Дисципліна «Основи гендерної рівності: європейський та український контекст» призначена для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю 08 «Право», галузь знань 081 «Право» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр». Панування даною дисципліною сприяє формуванню у здобувачів/ок освіти комплексних знань у сфері гендерної теорії, міжнародних і регіональних стандартів забезпечення рівності за ознакою статі та гендерної ідентичності, розкриває роль юристів/ок у сприянні гендерної рівності і недискримінації у суспільстві. У процесі навчання приділяється увага ролі гендерної рівності в забезпеченні сталого розвитку, демократії, верховенства права. Опануванню понять, термінів, правил, законів риторики, їх розвитку в різні історичні епохи.

Конспективний виклад теоретичних основ гендеру доповнюється методичними рекомендаціями, завданнями та вправами. Саме вони допомагають здобувачам/кам освіти виробити та закріпити необхідні знання з гендерної теорії. Майбутній фахівець, який володіє гендерними знаннями, навичками й уміннями, почуватиме себе впевнено у процесі діяльності, спрямованої на подолання дискримінації й забезпечення гендерної рівності.

завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Основи гендерної рівності: європейський та український контекст» є формування у здобувачів/чок освіти предметних компетентностей, системи знань, вмінь та навичок у сфері захисту прав жінок й утвердження гендерної рівності, надання цілісного уявлення про концепцію недискримінації за ознакою статі як засадничу цінність і правовий стандарт сучасного європейського та українського суспільства.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	3
Кількість годин:	1	1
- лекції	16	8
- практичні / семінарські	14	2
- лабораторні		
- індивідуальні завдання		
- самостійна робота студента	60	80

Статус навчальної дисципліни: нормативна

Передумови для вивчення дисципліни: основи риторичного мистецтва, комунікативні навички, які отримали здобувачі освіти під час отримання базового навчання; потреба у набутті теоретичних знань і практичних умінь і навичок у комунікації під час опанування предметів освітньої програми «Політологія», формування гнучких навичок (Soft Skills) у здобувачів освіти для успішної реалізації здобутих умінь і навичок під час навчання та у подальшій професійній діяльності.

Очікувані результати навчання

Здобувачі освіти повинні сформувати необхідні загальні та професійні компетентності відповідно до вимог освітньої програми:

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення аналізу та синтезу.
ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 3	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 6	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК 7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 8	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК 9	Здатність працювати в команді.
ЗК 10	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК 11	Прагнення до збереження навколишнього середовища.
ЗК 12	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
ЗК 13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.
ЗК 14	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.
СК 1	Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.
СК 3	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.
СК 4	Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.
СК 5	Здатність застосовувати знання засад і змісту інститутів міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.
СК 6	Знання і розуміння основ права Європейського Союзу.
СК 7	Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.
СК 8	Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
СК 11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
СК 12	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.
СК 13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
СК 16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
ПРН 3	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
ПРН 4	Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
ПРН 5	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.
ПРН 6	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.
ПРН 8	Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
ПРН 9	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти

Модуль 1											
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади гендеру і фемінізму.											
Тема 1. Поняття та правова природа гендеру та фемінізму	12	2	2			8	11	1			10
Тема 2. Основи теорії гендеру	12	2	2			8	11	1			10
Тема 3. Історико-соціальні та правові аспекти гендерної рівності	12	2	2			8	12	2			10
Разом за змістовим модулем 1	36	8	6			24	34	4			30
Змістовий модуль 2. Андидискримінаційні практики ЄС і України: гендерний аспект.											
Тема 4. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи	11	2	2			7	12	1			11
Тема 5. Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС	11	2	2			7	12	1	1		11
Тема 6. Поняття гендерної дискримінації за національним та міжнародним правом	11	2	2			7	11	1			10
Тема 7. Гендерні відносини в соціально-економічній та політико-правовій сферах	9	2				7	10				10
Тема 8. Гендерний етикет	12	2	2			8	11	1	1		10
Разом за змістовим модулем 2	54	8	8			36	56	4			48
Усього годин	90	16	14			60	90	8	2		80

Форми та методи контролю навчальних досягнень

Поточний контроль: його завданням є перевірка вивченого здобувачем освіти матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, вироблення навчальних та дослідницьких навичок, формування вміння самостійної роботи з текстами та спроможності їх осмислення і інтерпретації; а також вироблення навичок письмової та усної самопрезентації.

Поточний контроль здійснюється за трьома напрямками:

- контроль за систематичністю та активністю роботи на практичних заняттях;
- контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза рамками аудиторних занять;

– контроль за рівнем засвоєння та творчого опрацювання у вигляді індивідуальних завдань (практична робота, презентація, самопрезентація, індивідуальні виступи, участь у рольових іграх).

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- залік;
- наукові повідомлення
- студентські проєкти, презентації та виступи на практичних заняттях, наукових заходах, кураторських і виховних годинах;
- усна відповідь;
- самостійна письмова робота;
- участь у рольових іграх;
- інтерактивні заходи за участю здобувачів освіти;
- командні проєкти;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- творча робота студентів, участь у творчих проєктах.

Підсумковий контроль: здійснюється наприкінці вивчення курсу у формі заліку. Здобувач освіти допускається до підсумкового контролю за умови виконання не менш як на задовільну оцінку усіх проміжних форм контролю, передбачених поточним семестровим навчальним планом.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання на завершальному етапі. Форма проведення заліку – комбінована.

Розподіл балів за темами

	Поточне тестування та самостійна робота								Сума
	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
Бали	8	13	13	13	13	13	14	13	100

Критерії оцінювання результатів навчання:

а) відповідь на практичному занятті (до 5 балів)

б) самостійна робота (до 6-7 балів)

в) індивідуальні завдання (до 2 балів)

Відповідь на практичному занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні практичних завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання. Відповідь на занятті супроводжується демонстрацією наочності або проведенням власного майстер-класу, мультимедійної презентацією. Практичне завдання виконане повністю відповідно до встановлених вимог.

4 бали – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні практичних завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання. Практичне завдання виконане, але відсутня наочність.

3 бали – студент вільно володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні практичних на достатньому рівні. Практичне завдання виконане частково та має несуттєві помилки.

2 бали – студент загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стислу характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні практичних завдань на низькому рівні. Практичне завдання виконане поверхово без урахування встановлених вимог.

1 бал – студент з допомогою з конспекту відтворює програмний матеріал, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є невиконані завдання, не може зробити висновки, низька аргументація, використання набутих знань у вирішенні практичних завдань на низькому рівні. Практичне завдання виконане поверхово без урахування встановлених вимог.

Самостійна робота з курсу включає ведення конспекту практичного заняття, виконання письмових та творчих завдань, підготовку відеопрезентацій та доповідей для їх супроводу, проведення рольових ігор та участь у них, проголошення залікової промови.

Самостійна робота оцінюється від до 7 балів.

Ведення конспекту практичного заняття оцінюється за наступними критеріями:

- повнота, охайність і грамотність ведення конспекту;
- наявність теоретичного матеріалу (рукописний варіант) практичного заняття;
- виконання тестів і практичних завдань відповідно до теми практичного заняття.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад теорії і практики риторики;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконати індивідуальне завдання
- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до заліку. Студент, який не підготував самостійну роботу, до заліку не опускається.
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедайлнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Індивідуальні завдання

Методичні рекомендації

Індивідуальні завдання є складовою частиною навчально-виховного процесу і дозволяють поглибити знання здобувачів освіти з предмету і продемонструвати своє розуміння і ставлення до проблем гендеру, гендерної рівності і сприяють формуванню професійних компетентностей.

В процесі викладання курсу здобувачі освіти беруть участь не тільки в лекціях і практичних заняттях а демонструють свої уміння і навички під час участі у дебатах, круглих столах, у просвітницьких виховних заходах, у проведенні Дня спеціальності в навчально-науковому інституті історії та соціогуманітарних дисциплін.

Форми індивідуальних завдань: проблемна доповідь, виступ, відеопрезентація, рольова гра, зйомка відеосюжету, розробка плакату, флєра, інформаційного матеріалу, проведення гендерного дослідження і гендерного аналізу.

Теми індивідуальних завдань:

- гендерна абетка для студента;
- ми різні – ми рівні;
- гендерний портрет навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені Т.Г.Шевченка;
- основні етапи розвитку фемінізму: характерні риси та особливості;
- питання гендерної рівності у стратегіях міжнародних та європейських інституцій;
- ООН за права жінок: ретроспективний погляд;
- принцип гендерної рівності у первинному законодавстві ЄС;
- політика щодо гендерної рівності в соціальному праві ЄС;
- залученість жінок у політику: країни ЄС і Україна;
- жіночий рух в Україні: історія і сучасність;
- гендер як фактор політики і влади;
- стоп насильству;
- Всеукраїнська акція «16 днів проти гендернозумовленого насильства»;
- дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації та засоби протидії їй (на прикладах країн ЄС);
- гендерна ідентичність сучасної молоді як аспект самосвідомості;
- поняття та характеристика гендерних девіацій;
- правовий захист сексуальних меншин від дискримінації в ЄС і в Україні;
- повага до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини: міжнародно-правовий контекст;
- характеристика основних положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок»;
- основні етапи розвитку фемінізму;
- одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії;
- позиція християнської Церкви щодо одностатевих шлюбів. Біблія про одностатеві відносини;
- права ЛГБТ-спільноти в Україні.

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Гендерні дослідження <i>Практичне завдання:</i> проаналізуйте сучасні ЗМІ, соціальні мережі, знайдіть приклади на тему: Прояви гендеру у сім'ї та суспільстві. <i>Форма роботи:</i> мультимедійна або відеопрезентація, фото, відео, приклади із соціальних мереж, власні спостереження.	8
2	Основи теорії гендеру <i>Завдання для самостійної роботи:</i> Знайдіть приклади фото, відео, мультиплікації, які можуть бути ілюстрацією гендерних стереотипів Завдання: підготовка проєкту, який включає теоретичну доповідь (5-6 хв.), мультимедійну або відеопрезентацію.	8
3	Історико-соціальні та правові аспекти гендерної рівності Теми наукових повідомлень: – основні етапи розвитку фемінізму: характерні риси та особливості. – напрями та ідеї фемінізму «Друга хвиля» фемінізму. <i>Завдання:</i> реферування і обговорення праці Симони де Бовуар «Друга стаття», часопису Соломії Павличко «Гендерні студії».	8
4	Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи Теми наукових повідомлень: – цінності гендерної рівності в європейських країнах; – антидискримінаційне законодавство (на прикладі однієї із європейських країн); – гендерна рівність в родині: відпустка по догляду за дитиною (досвід європейських країн); – гендерна рівність на роботі (на прикладі Німеччини, Франції, Швеції, Данії); – жінки на керівних посадах в політиці (досвід європейських країн). <i>Завдання:</i> підготовка проєкту, який включає теоретичну доповідь (5-6 хв.), мультимедійну або відеопрезентацію.	7
5	Правове регулювання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні <i>Завдання для самостійної роботи:</i> – окреслити основні напрямки державної гендерної політики в Україні; – схарактеризувати нормативно-правове забезпечення розбудови державної гендерної політики в Україні; – розкрити міжнародні зобов'язання України щодо гендерної рівності; – схарактеризувати програми щодо забезпечення гендерної рівності на місцевому рівні; – дослідити місце та роль Стамбульської конвенції щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Розглянути загальні зобов'язання Стамбульської конвенції.	7

6	Поняття гендерної дискримінації за національним та міжнародним правом <i>Завдання для самостійної роботи:</i> – схарактеризувати торію «лінз гендеру» (Здатність помічати прояви гендерної нерівності, прояви сексизму, дискримінації); зробити підбірку ілюстративного фото і відеоматеріалу по темі: «Види дискримінації в Україні».	7
7	Гендерні відносини в соціально-економічній та політико-правовій сферах <i>Завдання для самостійної роботи:</i> – знайдіть приклади вітчизняних антидискримінаційних ініціатив, акцій, фестивалів, арт-перформенсів.	7
8	Гендерний етикет <i>Завдання для самостійної роботи зробіть підбірку ілюстративного матеріалу по темах:</i> – сексизм у рекламі; – сексуальні домагання в Інтернеті; – сексуальні домагання на робочому місці; – гендерна рівність в оголошеннях про роботу.	8
Усього годин на самостійну роботу		60

Матеріально-технічне забезпечення

Навчальна програма курсу «Основи гендерної рівності: європейський та український контекст», робоча програма курсу «Основи гендерної рівності: європейський та український контекст», теми семінарських занять, завдання для індивідуальної роботи, завдання для самостійної роботи, перелік питань для заліку, мультимедійний проектор, екран, інтерактивна дошка, фліпчарт, фломастери, стікери.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основна навчальна література:

Глобальні Цілі сталого розвитку 2030. URL: [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96_web(2).pdf)

Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 01.01.2006 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 04.10.2012 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>

Звернення Священного Синоду УПЦ з приводу проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні». *Українська Православна Церква: офіційний веб-сайт*. 15.03.2013. URL: <http://orthodox.org.ua/article/звернення-священного-синоду-упц-з-приводу-проекту-закону-«про-внесення-змін-до-деяких-законо->

Європейська соціальна хартія, ратифікована 14.09.2006. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979, ратифікована Україною 15.05.2009. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. Київ: Наук. думка, 1992. С. 109-123.

Конвенція про права осіб з інвалідністю, ратифікована 16.12.2009. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 року, ратифікована Україною 15.05.2009 року URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ратифікований 19.10.1973 URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: ратифікований 19.10.1973. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 14.03.1989. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105

Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.2000. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_537

Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 52.

Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229 –VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2018. №5.

Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012р. № № 5207-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 32.

Рамкова конвенція про захист прав національних меншин, ратифікована 09.12.1997. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_055

Європейська соціальна хартія від 18 жовтня 1961 р. (переглянута 3 травня 1996 р.) : станом на 3 травня 1996 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. № 1540-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Сімейний кодекс України від 10.01.2002р. № 2947-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30, ст. 141 (зі змінами)

Додаткова література:

Бергман С. Участь та повноваження жінок Північних країн у політиці // Жінки в політиці: міжнародний досвід для України / За заг. ред. Я. Сверлюк та С. Оксамитної // За матеріалами міжнародного наукового семінару «Жінки в політиці: міжнародний досвід для України», Київ – НаУКМА – 7 жовтня 2005 року. – Київ : Атіка, 2006. С. 49. URL: http://dfc.ukma.edu.ua/books/women_politics_ukr_text.pdf

Бреус С. М. Міжнародно-правові стандарти і зарубіжний досвід у сфері гендерної ідентичності / С. М. Бреус. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 3. С. 83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_3_18

«Гендерна та вікова дискримінація на ринку праці в Україні: порівняльний аналіз законодавства, дослідження та моніторинг, досвід громадянського представництва» / Г. Федькович, Р. Поцюрко, І. Трохим, М. Чумало. Львів, 2006 р.

Євангельські церкви: Україна має зберегти традиційні сімейні та моральні цінності, інтегруючись до ЄС / Рада Євангельських Протестантських Церков України [офіційний сайт]. URL: <http://repcu.org/?p=433>

Кочарян Г. С. Гомосексуальность и современное общество / Г.С.Кочарян. Харків: ЭДЭНА, 2008. 240 с.

Кравець В. П. Гендерна педагогіка [Навчальний посібник]. Тернопіль: Джура, 2003. 416 с.

Кравчук А. Традиційна орієнтація. Міфи та факти щодо ЛГБТ / А. Кравчук. Київ: Центр «Наш світ», 2015. 73 с.

Крок вперед, два назад: Становище ЛГБТ в Україні в 2010–2011 рр. / [О.О. Зінченков, М.Г. Касянчук, А.В. Кравчук] (Рада ЛГБТ-організацій України, центр «Наш світ», ЛГБТ-центр «ДонбасСоцПроект»). Київ : Центр «Наш світ», 2011. С. 10.

Львова О. Принцип рівності у праві: теорія і практика : [монографія] / О. Львова ; за ред. Н. Оніщенко. Київ : Юридична думка, 2014. С.16

Марценюк Т. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики. URL: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/genderna_pol_tika_s.pdf

Марценюк Т. Інституційні засади регулювання гендерних відносин у Швеції. *Організаційні та правові елементи інституційного механізму забезпечення гендерної рівності*. Київ : ПРООН, 2010. – С. 103. URL: http://ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/1393/1/marcenyuk_inst_zasady.pdf

Марценюк Т. Політичне представництво жінок та гендерні квоти: шведський досвід *Соціальні виміри суспільства*. Випуск 10. Київ : Інститут соціології НАН України, 2007. С. 153–161.

Мельник Т. Міжнародний досвід гендерних перетворень. Київ : Логос, 2004. С.42- 43.

Мельник Т.М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності. Друге доповнене видання. Київ : Стилос, 2010. С. 66–68.

Мельник Т. М. Гендерна експертиза українського законодавства: сутність, необхідність та методологічні основи. Київ: Логос, 2001. 46 с.

Мунтян І. С. Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2004. 21 с.

Одностатеве партнерство в Україні та світі: головні факти і висновки. URL: <https://gay.org.ua/documents/Key-information.pdf>

Права ЛГБТ в Україні. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Права_ЛГБТ_в_Україні

Тетерюк М. Що таке стать, гендер та сексуальність і чому їх не варто плутати. URL: <http://mediadrivier.online/seksualnist-ta-gender-v-media/shho-take-stat-gender-ta-seksualnist-i-chomu-yih-ne-var-to-plutati/>

Уварова О. Повага до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини як вимога толерантності. URL: <http://lclslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-12-2015/item/253-povaha-do-seksualnoyi-oriyentatsiyi-i-gendernoyi-identychnosti-lyudyny-yak-vymoha-tolerantnosti-uvarova-o-o#>

Уварова О. Права жінок і гендерна рівність в Україні. URL: <https://helsinki.org.ua/prava-zhinok-i-henderna-rivnist-v-ukrajini-o-uvarova/>

Ходаківський М. Д. Протидія дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в Україні. *Держава і право: зб. наук. праць*. 2014. Вип. 66. С. 297–307.

Шалиганова А. С. Щодо правової природи та змісту права на гендерну ідентичність. *Право і Безпека*. 2011. № 3. С. 275.

Юда Л. Формування гендерної толерантності у здобувачів вищої освіти: досвід європейського Союзу. С. 149–152. *Адаптивні процеси в освіті: збірник матеріалів (тез доповідей) 3-го Міжнародного наукового форуму / за заг. ред. Г.В. Єльнікової; ред. кол.: О.Л. Ануфрієва, Л.О. Бачієва, В.М. Гладкова, Г.Ю. Кравченко, З.В. Рябова; упоряд. Я.Й. Васильченко.* Київ: Юстон, 2024. С. 149–152.

Юда Л.А. Стать і гендер: концептуальні витоки європейської толерантності/ традицій/ світогляду: Навчально-методичний посібник / Чернігів : Вид-во Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, 2023. 42 с.

Юда Л. Освіта впродовж життя: досвід Словаччини. *Forum-SOIS, 2024: Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя : збірник матеріалів (наукових праць, тез доповідей) 6-го Міжнародного науково-практичного WEB форуму / за наук. ред.: М. Л. Ростоки, Т. С. Бондаренко, Г. С. Черевичного; упоряд. М. Л. Ростока; літ. ред. Ю. А. Кравченко, Н. М. Василенко, бібліогр. ред. О. В. Углова] ; НАПН України, ДНПБ України, УПА, КНУ ім. Тараса Шевченка. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2024. Вип. 5. 389 с. DOI: <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.740977>. С. 300–304.*

Стрілюк О. Б., Юда Л. А. Сучасні досягнення гендерної рівності в Європейському Союзі. Частина 1–2. / The modern achievements of gender equality in the European Union. Part 1–2. Чернігів: Вид-во Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2024. 118 с.

Інформаційні ресурси:

Організація Об'єднаних Націй. Офіційний сайт. URL: <http://www.un.org/en/index.html>
<http://ocw.mit.edu/courses/history/21h-225j-gender-and-the-law-in-u-s-history-spring-2004/#>:
 курс «Gender and the Law in U.S. History»
http://www.lse.ac.uk/resources/calendar/courseGuides/GI/2015_GI425.htm: course «Women, Peace and Security»
http://www.lse.ac.uk/resources/calendar/courseGuides/GI/2015_GI411.htm: course «Gender, Postcoloniality, Development: Critical Perspectives and New Directions»
http://www.lse.ac.uk/resources/calendar/courseGuides/GI/2015_GI413.htm: course «Gender and Militarisation»
<http://ocw.mit.edu/courses/history/21h-575j-women-in-south-asia-from-1800-to-present-fall-2006/>: course «Women in South Asia from 1800 to Present»
<http://www.tamuc.edu/academics/cvSyllabi/syllabi/201720/22779.pdf>. course «HISTORY 597.02E READINGS IN GENDER HISTORY COURSE SYLLABUS: SPRING 2017»
<https://www.soas.ac.uk/courseunits/154800303.html> course «H213 Gender in History»
https://www2.ivcc.edu/radek/Gender_2000/Syllabus.htm course Women Through Cultures and Centuries
<https://courses.ceu.edu/courses/feminist-qualitative-methods-201819> course «Feminist qualitative methods (2018/19)»
<https://courses.ceu.edu/courses/postcolonialism-and-feminisms-201819> course «Postcolonialism and feminism»

Фільми для перегляду

1. «Гра в імітацію» / «The Imitation Game» – американський історичний трилер 2014 року про британського математика, логіка, криптоаналітика та батька сучасної інформатики Алана Тюрінга, який був ключовою фігурою в розшифруванні нацистського коду Енігми, що допомогло Антигітлерівській коаліції перемогти у Другій світовій війні, а пізніше зазнав кримінального переслідування за свою гомосексуальність.

Фільм показує гонку з часом Алана Тюрінга і його команди спеціалістів-дешифрувальників у британській таємній Урядовій школі кодів та шифрів у Блечлі-Парку, під час найважчих днів Британії в Другій світовій війні. Різнобічна група вчених, математиків, лінгвістів, шахових чемпіонів та офіцерів розвідки мала впливового союзника в особі прем'єр-міністра Вінстона Черчилля, який авторизував надання групі будь-яких потрібних їм ресурсів.

Фільм охоплює ключові періоди життя Алана Тюрінга: його нещасливі підліткові роки в школі-інтернаті; триумф його таємної роботи під час війни над революційною електромеханічною машиною Bombe, яка могла дешифрувати до 3000 морських кодів Енігми на день; та трагедію його післявоєнних років, коли його звинуватили у публічній непристойній поведінці через його зізнання у гомосексуальних стосунках (зараз у Британії це не є кримінальним порушенням).

2. **«Солдат Джейн»** / «G.I. Jane» – США, Великобританія, фільм 1997 року, режисер Рідлі Скотт.

Працівницю розвідувального управління втягують в експеримент з інтеграції солдатів жіночої статі в бойові підрозділи. Красива і інтелігентна, вона несподівано для всіх витримує екстремальні випробування в навчальному центрі і домагається довіри побратимів. Завдяки своєму розуму і підтримці коханого, курсантці вдається нейтралізувати наклеп про гомосексуальність. Раптове призначення на участь в диверсійній операції дає жінці шанс врятувати свого головного мучителя, тренера і командира морських піхотинців.

3. **«Суфражистка»** / «Suffragette» – Великобританія, фільм 2015 року, режисер Сара Гаврон.

Сюжет фільму заснований на історії жіночого руху суфражисток у Великобританії на початку 19-го століття, які боролися за права слабкої статі.

Історія розповідає про перших суфражисток, про жінок, які були змушені піти в підпілля, щоб протистояти жорсткій державі, яка відмовляє жінкам у праві на голосування. Ці дівчата не були з шляхетного роду, вони працювали, як і всі, але зрозуміли, що мирними протестами ситуацію не змінити. Довелося вдаватися до радикальних заходів і насильства, щоб змінити ситуацію.

4. **«Женское восхождение»** / «Girl Rising» – США, фільм 2013 року, режисер Річард Роббінс.

Фільм розповідає незвичайні історії незліченних дівчаток у всьому світі, які намагаються подолати можливі неймовірності, щоб реалізувати свої мрії.

5. **«Янголи із залізною хваткою»** / «Iron Jawed Angels» – США, фільм 2004 року, режисерка Катя Фон Гарньє. Це історичний фільм про боротьбу суфражисток в 1912–1920 роках в США за право голосу. Головна героїня Еліс Пол об'єднує інших активісток, щоб пришвидшити лобювання ініціативи, що давно обговорюється в активістських суфражистських колах – надання жінкам можливості голосувати. Стрічка показує, на що були здатні жінки, аби досягти свого – публічні протести на вулицях у ситуації ризику насильства з боку перехожих і поліції, голодування у в'язниці з примусовим годуванням, поїздки по всій країні, побудова альянсів тощо.

Картина надихає не здаватися у своїй боротьбі та спонукає, як то кажуть, «іти до кінця». Метафорична назва говорить сама за себе – головні героїні «хапаються» за свою ідею та здобувають свої законні права (навіть ціною здоров'я та інколи й життя).

6. **«Усмішка Мони Лізи»** / «Mona Lisa Smile» – США, фільм 2003 року, режисер Майкл Ньюелл.

Фільм про питання доступу жінок до освіти та сенсу вищої освіти для жінок в 1950-ті роки в США. Головна героїня – викладачка елітного вузу, яка читає лекції про мистецтво розумним жінкам. Один із очікуваних гендерно-рольових сценаріїв для студенток-інтелектуалок після завершення вишу – вдало вийти заміж і бути хорошими співбесідницями для свого чоловіка після роботи. Викладачка не лише пробує показати студенткам інший шлях, зокрема, й на прикладі свого життєвого вибору, а й продемонструвати альтернативу викладанню мистецтва в університеті, включивши заняття із сучасного мистецтва. Кому і чому усміхається Мона Ліза? Подивіться фільм, щоб зрозуміти цю метафору.

7. **«Зроблено у Дагенхемі»** / «Made in Dagenham» – Великобританія, 2010 рік, режисер Найджел Коул. Фільм про боротьбу жінок за трудові права, зокрема, в профспілках заводу Форд у Великій Британії. Робота на виробництві машин вважається традиційно «чоловічою».

Але навіть на таких заводах працювали жінки, зокрема, вони шили сидіння для машин. І от у 1968 році працівниці Форда виходять на страйк, вимагаючи більших зарплат. Поки що навіть не йдеться про рівні зарплати із чоловіками. Хоча пізніше активістки зустрічаються із політиками і спонукають їх взяти до уваги велику гендерну різницю в оплаті праці. Фільм про те, як невелика група жінок досягла законодавчих змін для всієї країни.

8. «Північна країна» / «North Country» – США, 2005 рік, режисерка Нікі Каро. Фільм про боротьбу жінок за умови праці, зокрема, в традиційно «чоловічих» сферах (як-то, шахти) та проти сексуальних домагань у США. Головна героїня, самотня матір, спочатку працює в перукарні, а потім йде на шахту, адже зарплата там більша у 5 разів. Зрозуміло, що жінок, які претендують на «чоловічі» високооплачувані місця, не вітають у такому сегменті ринку праці. Тому починається боротьба, яка включає усі перипетії солідарності з боку профспілок і колег. Також фільм привертає увагу до сексуального насильства і сексуальних домагань і демонструє, як непросто було підняти ці питання на політичний порядок денний. Надихаюче кіно про те, що за свої трудові права слід боротися.

9. «Квітка пустелі» / «Desert Flower» – Німеччина, 2009 рік, режисерка Шеррі Хорман. Фільм про історію відомої моделі сомалійського походження Веріс Дір'є, яка публічно засудила практику жіночого обрізання, була призначена спеціальною посолкою ООН і створила фонд у боротьбі з жіночим обрізанням. Деякі так звані культурні практики у світі містять компоненту насильства і тому називаються гендерно-обумовленим насильством. Їх засуджує міжнародна спільнота. Жіноче обрізання – це теж форма насильства проти дівчаток, яке пережила головна героїня. Чи просто жити із наслідками такого насильства? Що можна зробити, щоб привернути увагу до проблеми? Чи слід нам втручатися у звичаї інших країн світу, зокрема, якщо вони містять насильницьку компоненту? Ці та інші питання виникають під час і після перегляду фільму, який спонукає переосмислити такі поняття як звичаї та традиції.

10. «Якби стіни могли розмовляти» / «If These Walls Could Talk» – США, 1996 рік, режисерки Шер і Ненсі Савока.

Фільм, що складається з трьох новел і розповідає історію трьох жінок, які в різний час мешкали в одному будинку й зіткнулися з проблемою абортів. Тема штучного переривання вагітності є досить емоційною для України і сусідніх держав, викликає так звані «моральні паніки» – моралізаторство і звинувачення, передусім, жінок замість розв'язання проблеми з боку держави. Історії жінок чудово демонструють, з якими проблемами може стикнутися жінка, яка стоїть перед вибором абортів – чи то ризик життя (коли аборти заборонені та виконуються некваліфікованими людьми буквально на кухні), чи то виключення зі спільноти (коли звинувачують лікарів, які погодилися надати лікарську допомогу жінкам, що не готові заводити дитину) тощо. Чи повинні лише жінки відповідати за незаплановану вагітність? Чи може жінка мати доступ до фахових та безпечних медичних послуг? Непрості запитання та складні відповіді виникатимуть у процесі перегляду фільму.

11. «Сестри Магдаліни» / «The Magdalene Sisters» – Ірландія, 2002 рік, режисер Пітер Маллан. Фільм про притулки для так званих "збечещених" жінок в Ірландії, які зазнавали в них знущань та насильства. У виправних притулках жінки молитвами і важкою працею повинні бути спокутувати свої гріхи. Перед нами історії кількох жінок, які стикнулися із суспільним осудом чи то після небажаної вагітності, чи то після зґвалтування, чи просто після виклику очікуваним від жінок поведінковим нормам щодо сексуальності. Їх змусили перебувати у релігійних трудових закладах, які далеко не завжди відповідають нормам моральності та віри. Це критичний фільм про те, що не завжди церковні інституції проявляють любов, прийняття, турботу, і як подвійні стандарти щодо сексуального життя шкодили саме жінкам.

12. «Великі очі» / «Big Eyes» – США, 2014 рік, режисер Тім Бартон.

Це фільм про боротьбу дружини художника за визнання авторства її робіт. Невідомий раніше художник без вагань і мук сумління заявляє про себе картинками із дітьми, які мають великі очі. Натомість справжня авторка, його дружина, спочатку покірливо малює шедеври, лишаючись у тіні. Але врешті-решт вирішує не миритися із несправедливістю й прагне посісти своє заслужене місце в історії мистецтва. Про жінок часто говорять, що вони перебувають у тіні

відомих чоловіків. Постає питання – хто і що заганяє їх у тінь? Які чинники невидимості і чи є можливість боротися за справедливість?

13. «Досить» / «Enough» – США, 2002 рік, режисер Майкл Аптед. Фільм про насильство в сім'ї та переслідування чоловіком дружини, яка прагне незалежного життя. Домашнє насильство – глобальна проблема, до якої привертають увагу протягом останніх десятиріч. Вона часто досить комплексна, містить елементи психологічного, фізичного й економічного насильства, переслідування постраждалої. З усіма цими проблемами стикається головна героїня – утікачка від кривдника-чоловіка. Що робить героїня? Вчиться бути сильною, битися, давати відсіч кривднику, вираховувати його кроки. І виходить з кола насильства. Звісно ж, це далеко не завжди реалістична «історія успіху», але, принаймні, оптимістичний шлях розв'язання проблемної ситуації.